

LARS ENGSTRÖM
HENRY OHLSSON

Malmfälten i brytningstid*

I samband med en avsättningskris vid LKAB i början av 1980-talet avsattes resurser från staten till en speciell organisation som skulle ta hand om de övertaliga. Totalt avsattes 309 miljoner eller 170 tusen kronor per övertalig. I denna artikel redovisas en utvärdering av denna insats. Huvudslutsatsen är att man skulle ha nått motsvarande resultat vid en expansion av den vanliga arbetsmarknadspolitiken.

"Ska det bli något slut på den tröstlösa utvecklingen i Norrbotten måste det också bli något slut på subventionspolitiken. Stöd till utveckling – och framför allt till lokala initiativ – det ska vi ge dem, men aldrig mer ska vi finansiera den besynnerliga verksamhet, som gick ut på att gräva hål i berget och kasta upp innehållet i högar utanför".
Kjell-Olof Feldt i Ahlqvist, B & Engqvist, L [1984], s 59.

Inledning

Vid mitten av 1970-talet minskade stålproduktionen i Västeuropa. För LKAB innebar den krympande marknaden kombinerat med minskande marknadsandelar, att produktionskapaciteten inte utnyttjades fullt ut. Företagsledningen valde emellertid att behålla personalstyrkan eftersom svårigheterna bedömdes vara tillfälliga. Den förväntade förbättringen uteblev och bedömningarna ändrades i början av 1980-talet. Vid halvårsskiftet 1982 informerade LKAB länsarbetsnämnden i Norrbotten om en kommande uppsägning av 814 personer.

Ekonomerna LARS ENGSTRÖM och HENRY OHLSSON är verksamma vid Institutionen för nationalekonomi, Umeå universitet.

Under 1982 minskade efterfrågan på järnmalm ytterligare. Detta tvingade fram förnyade prognoser om den framtida marknaden för järnmalm. Nu bedömdes att ytterligare 1 100 anställda vid LKAB var övertaliga.

Efter regeringsskiftet 1982 utarbetades en proposition, som syftade till att stärka sysselsättning och produktion i Norrbotten. Ett av förslagen i propositionen var att inrätta en särskild organisation med uppgift att underlätta för de övertaliga vid LKAB att finna nya arbeten. Organisationen, som fick namnet Af/Ami-LKAB, skulle fungera fr o m 1 juli 1983, dvs från det de första uppsagda arbetarna skulle lämna LKAB. Organisationen beslutade i mars 1984 att kalla sig Malmfältsdelegationen-Af/Ami-LKAB. Totalt erhöll organisationen 309 miljoner kr, vilket motsvarar ca 170.000 kr per övertalig.

Personalminskningarna

Den övertaliga personalen började lämna LKAB redan innan den nya organisationen hade startat. När delegationen börja-

* Eskil Wadensjö, Olle Westerlund och Sören Wibe har bidragit med vardefulla synpunkter på en tidigare version av denna artikel.

Tabell 1 Avgångar fördelade efter typ.

Typ av avgångar	Tjänstemän	Arbetare
Förtidspension ^a	199	309
Avgångsvederlag		
Hösten 1982/Våren 1983	18	153
Sommaren 1983	78	735
Uppsagda		
Uppsagd/Avgångsvederlag ^b	21	24
Uppsagd	39	238
Okänd	<u>4</u>	<u>11</u>
	359	1 470
Antal anställda 1982-09-30	1 098	4 075

^a Här ingår även arbetare som slutade utan pension, men som kunde erhålla förtidspension på rent arbetsmarknadsmässiga grunder när ersättningsperioden från arbetslöshetsförsäkringen var slut.

^b Uppsagda, som slutade innan uppsägningstidens utgång och därför erhöll avgångsvederlag.

Källa: Egna bearbetningar av data från LKAB och Malmfaltsdelegationen.

de sitt arbete hade 1 000 personer lämnat LKAB. Det främsta skälet var det avtal som företaget slöt med de fackliga organisationerna angående ersättningarna i samband med "frivillig" avgång. Äldre arbetare och tjänstemän kunde få olika typer av förtidspension, och fr o m maj 1983 började LKAB att betala ett avgångsvederlag på 60.000 kr till de arbetare, som slutade på egen begäran. För tjänstemännen slöts ett avtal med liknande ersättningar till dem som slutade frivilligt. Detta var dock inte de första avgångsvederlagen som betalades ut. Under hösten 1982 och våren 1983 erhöll de som slutade frivilligt lägre avgångsersättningar, se *Tabell 1*.

Avgångsvederlagen medförde att de arbetare som lämnade företaget, i stort sett överensstämde med dem som hade lämnat företaget i en normal uppsägningsprocess. Bortsett från de allra äldsta, som i stor utsträckning har accepterat förtidspension, är det främst yngre arbetare som har lämnat LKAB. För tjänstemän-

nen avviker resultatet ifrån vad som skulle ha hänt i en normal uppsägningsprocess. En tänkbar tolkning är att tjänstemän över 50 år verkar ha känt sig skyldiga att acceptera avgångsvederlag/pension. De som var 58 år och äldre erhöll god ekonomisk kompensation i form av pension (och avgångsvederlag), medan de något yngre i många fall fick en mycket låg pension. Om man kan tala om speciella förlorare så är det tjänstemän i åldern 50-57 år.

Totalt lämnade ca 1 800 övertaliga LKAB. Personalminskningarna fördelade sig geografiskt ungefär enligt följande; 1 100 personer lämnade LKAB i Kiruna (ca 3 100 anställda före personalminskningarna), 400 LKAB i Svappavaara och 300 LKAB i Malmberget (ca 1 600 anställda före personalminskningarna). I Svappavaara lämnade nära nog samtliga sina anställningar i samband med personalminskningarna. Endast ett fåtal blev kvar för att underhålla byggnader och maskiner, så att produktionen i pelletsverket vid behov skulle kunna återupptas.

**Tabell 2 De övertaligas arbetsmarknadssituation 30 juni 1985.
Avrundade värden.**

		Antal personer	%
<i>i arbete</i>		890	50
därav utanför ursprunglig hemkommun	170		
återanställda	210		
startat eget	60		
lönebidrag	30		
andra inom ursprunglig hemkommun	420		
<i>i åtgärder</i>		250	14
därav i utbildning	160		
i projekt	90		
<i>arbetslösa</i>		290	16
därav avvaktar förtidspension	230		
andra	60		
<i>lämnat arbetskraften</i>		350	20
		1 780	100

Källa: Bearbetning av Malmfältsdelegationen [1985], s 46.

Effekterna av Malmfältsdelegationens arbete

Genom riksdagens beslut att inrätta en särskild organisation, istället för att slussa extra insatser via de ordinarie myndigheterna, kom de övertaliga att bli föremål för ett samhällsexperiment. Kan en temporär organisation med vidgade befogenheter göra mer för människor, som blir offer för industriell omvandling, än de ordinarie myndigheterna? Denna och många andra liknande frågor, medförde att medel avsattes för utvärdering av delegationens arbete. Förutom vår rapport Engström & Ohlsson [1985], som sammanfattas i denna artikel, diskuteras de organisatoriska erfarenheterna i Ramström & Pihlgren [1985]. Vidare har delegationen sammanfattat sina erfarenheter av de två årens arbete i Malmfältsdelegationen [1985].

Totalt anvisades 309 miljoner kr till Malmfältsdelegationens verksamhet. Av dessa medel var 14,5 miljoner kr avsedda

för arbetsmarknadsutbildning och 262 miljoner kr för sysselsättningskapande insatser i form av beredskapsarbeten och särskilda projekt. Resterande medel var avsedda för förvaltning och uppföljning. Malmfältsdelegationen fungerade organisatoriskt som en länsarbetsnämnd med två arbetsförmedlingar, en i Kiruna och en i Svappavaara. Delegationen hade dessutom arbetsförmedlare vid de ordinarie arbetsförmedlingarna i Gällivare och Pajala. De beslutsbefogenheter, som delegationen hade, var större än en länsarbetsnämnds. Delegationen hade möjlighet att ge statsbidrag till s k särskilda projekt och dessa bidrag kunde vara högre än dem till ordinarie beredskapsarbeten. Delegationen kunde välja utbildningsanordnare helt fritt och hade också rätt att bevilja utbildningsbidrag för högskolestudier motsvarande 40 poäng. De som fullföljde sina utbildningar fick en utbildningspremie på maximalt 5.000 kr. På delegationens arbetsförmedlingar i Kiruna och Svappavaara fanns också personal,

Tabell 3 De övertaligas arbetsmarknadssituation under perioden juli 1983 – juni 1985. Avrundade värden.

	Månader	%
<i>i arbete</i>	11 000	25
<i>i åtgärder</i>	9 000	21
därav i utbildning 5 600		
i projekt 3 400		
<i>arbetslösa</i>	12 000	28
<i>återstår</i>	11 000	26
inkluderar lämnat arbetskraften avgångar efter juli 1983		
	<u>43 000</u>	<u>100</u>

Källor: Bearbetning av data från Malmfältsdelegationen och Länsarbetsnämnden i Norrbotten.

som i vanliga fall endast finns vid arbetsmarknadsinstituterna. Dessa skillnader medförde att de övertaliga kunde få en mer omfattande service vid Malmfältsdelegationens förmedlingskontor än vid en vanlig arbetsförmedling.

I *Tabell 2* visas de övertaligas arbetsmarknadssituation vid halvårsskiftet 1985, dvs ca två år efter den tidpunkt då de flesta lämnade LKAB. Enligt tabellen hade hälften av de övertaliga ett arbete. Andelen i utbildning var 9 procent medan 5 procent arbetade i ett beredskapsarbete eller ett s k särskilt projekt. En femtedel hade lämnat arbetskraften och 16 procent var arbetslösa. Merparten av de arbetslösa var äldre tjänstemän och arbetare som avvaktade förtidspension. Anmärkningsvärt är att hela 212 personer var återanställda. Det beror främst på att LKAB åter har öppnat pelletsverket i Svappa-vaara, vidare har uppsagda också återanställts i Kiruna och i Malmberget.

Tabell 3 visar de övertaligas arbetsmarknadsstatus under perioden juli 1983 – juni 1985. En fjärdedel av tiden har de övertaliga tillbringat i arbete på öppna marknaden. Knappt en fjärdedel av tiden har tillbringats i åtgärder, dvs i utbildning eller arbeten finansierade av Malmfälts-

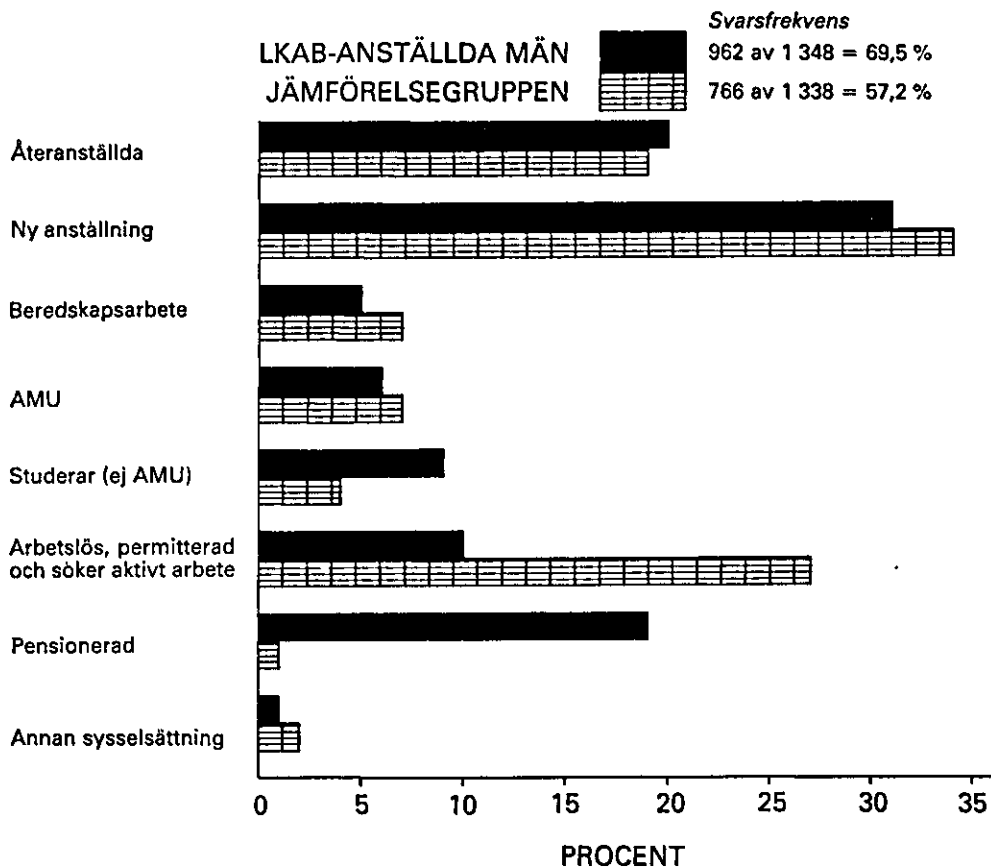
delegationen. De övertaliga har varit öppet arbetslösa drygt en fjärdedel av tiden och en fjärdedel av tiden har de varit utanför arbetskraften. Tiden utanför arbetskraften motsvaras främst av övertaliga som har fått förtidspension.

Har Malmfältsdelegationen varit en lyckad satsning? För att besvara frågan är det nödvändigt att relatera resultaten av delegationens verksamhet till vissa bestämda mål. Vårt syfte har varit att klarlägga hur Malmfältsdelegationens åtgärder har påverkat de övertaligas sysselsättning och inkomster. Men effekterna på den totala sysselsättningen och den totala produktionen har givetvis också varit av intresse.

Personalminskningarna vid LKAB var så omfattande, i förhållande till den lokala arbetsmarknaden i Malmfälten, att det är svårt att tänka sig en alternativ utveckling där inga åtgärder hade satts in. Vår analys blir därmed ett försök, att bedöma huruvida Malmfältsdelegationens resultat skiljer sig från vad som skulle ha kunnat förväntas av en uppdimensionerad ordinarie förmedlingsorganisation.

Vi antar att de övertaliga i alternativfallet skulle ha erbjudits arbetsmarknadspolitiska åtgärder i samma utsträckning som

Figur 1 De tidigare LKAB-anställda männen och jämförelsegruppens sysselsättning i mars 1985.

andra arbetssökande i övre Norrland. Jämförelsen mellan den faktiska och den alternativa utvecklingen har inriktats på de viktigaste skillnaderna. Nedan redovisas fyra hypoteser om skillnader i sysselsättning, inkomster och produktion.

Hypotes 1: Malmfältsdelegationen har ökat de övertaligas möjligheter att finna ett arbete

Om Malmfältsdelegationen har påverkat de övertaligas möjligheter att finna ett arbete kan produktionen ha blivit en annan än i det ovan skisserade alternativa förloppet. En förutsättningen är att de övertaliga inte har trängt undan andra arbetssökande. Analysen av Malmfältsdelega-

tionens inverkan på de övertaligas möjligheter att finna ett arbete måste därför inkludera en analys av hur andra arbetssökande har påverkats.

För att jämföra de övertaligas möjligheter att finna ett arbete med alternativfallet har en analys med hjälp av en jämförelsegrupp genomförts. Jämförelsegruppen består av män som anmälde sig som arbetssökande under månaderna augusti-oktober 1983 vid arbetsförmedlingarna i övre Norrlands inland. I Figur 1 visas sysselsättningen för de tidigare LKAB-anställda männen och jämförelsegruppen i mars 1985.

Av figuren framgår att andelarna nyanställda och återanställda är ungefär lika stora i de två grupperna. Men om de pen-

sionerade och återanställda utesluts, så utgör andelen med en ny anställning 51 procent av de övertaliga och 42 procent av jämförelsegruppen. Detta skulle tyda på att Malmfältsdelegationen har påverkat arbetsmarknadssituationen för de övertaliga, så att fler än i alternativfallet hade ett arbete i mars 1985.

Det finns emellertid många skillnader mellan grupperna. Jämförelsegruppen är betydligt yngre och de äldre som lämnade LKAB erhöi sådana ersättningar att de i genomsnitt torde ha en bättre ekonomi än de äldre i jämförelsegruppen. För att ta hänsyn till dessa och andra skillnader samtidigt skattades en ekonometrisk modell.

Skattningarna bygger på två enkätundersökningar som genomfördes våren 1984 och våren 1985. De som svarade på enkäterna fick ange sin arbetsmarknadsstatus vid några olika tillfällen under åren 1983-1985. Vi har därigenom fått ett antal observationstidpunkter. Personerna har sedan indelats i tre kategorier vid varje observationstidpunkt. I den första kategorin kallad åtgärds-kategorin ingår arbetsökande som är beredda att omedelbart ta ett nytt arbete samt personer i beredskapsarbete, arbetsmarknadsutbildning eller andra studier. I den andra kategorin återfinns förvärvsarbetande och i den tredje kategorin personer utanför arbetskraften, dvs pensionerade och de som har svarat att de arbetade i det egna hushållet utan att söka arbete eller studera.

Målet har varit att skatta Malmfältsdelegationens inverkan på benägenheten att lämna åtgärds-kategorin och övergå till kategorin av förvärvsarbetande. Jämförelsegruppen begränsades så att den endast omfattade personer som var utan arbete och redo att omedelbart tillträda en anställning när de kontaktade arbetsförmedlingen. De som återanställts hos en tidigare arbetsgivare uteslöts också från undersöknings- och jämförelsegruppen.

Resultatet är att Malmfältsdelegationen inte har ökat sannolikheten att de

övertaliga finner och accepterar ett arbete. Detta resultat medför också att vi kan bortse ifrån förekomsten av undanträngningseffekter, eftersom en förutsättning för undanträngning är att Malmfältsdelegationen har ökat sannolikheten att de övertaliga får ett arbete.

Hypotes 2: Malmfältsdelegationen har påverkat vakanstiderna i Norrbotten

Malmfältsdelegationen medförde att platsförmedlingen i Norrbotten förstärktes. Enligt analysen ovan har Malmfältsdelegationen inte ökat sannolikheten att de övertaliga finner och accepterar ett arbete. Trots denna slutsats kan positiva effekter ha uppkommit genom att den tid det tar innan lediga platser blir tillsatta (vakanstiderna) har reducerats till följd av ett högre antal arbetsförmedlare. Inom projektets ramar har därför genomförts en ekonometrisk studie av vakanstidernas utveckling i Norrbotten.¹

Analysen pekar emellertid entydigt på att Malmfältsdelegationen inte har minskat vakanstiderna. Den mest närliggande förklaringen är att den norrbottniska arbetsmarknaden präglas av en så stor obalans mellan efterfrågan och utbud att en förstärkning av platsförmedlingen ger ytterst små effekter. Vakanstiderna i Norrbotten verkar vara vid en miniminivå.

Vakanstiderna uppvisar inte något konjunkturmönster i Norrbotten. En förstärkning av arbetsförmedlingen kan inte minska vakanstiderna i Norrbotten ytterligare.

Hypotes 3: Malmfältsdelegationens har inverkat på de övertaligas fördelning på olika typer av arbetsmarknadspolitiska åtgärder

¹ Denna studie utfördes av Bengt Kristrom, se Engström & Ohlsson [1985], Kapitel 13.

Tabell 4 Övertaliga som var arbetssökande, i utbildning eller i beredskapsarbete relativt fördelade. Genomsnitt för perioden augusti 1983 – juni 1985.

Övertaliga	Andel månader som arbets-sökande	Andel månader i beredskaps-arbete	Andel månader i utbildning
Faktiskt förlopp	57 %	16 %	27 %
Alternativfall baserat på: jämförelseregion ^a	62 %	22 %	16 %
Norrbottnen	59 %	22 %	19 %
Västerbottnen	66 %	18 %	16 %

^a Kommunerna Arvidsjaur, Arjeplog, Jokkmokk, Överkalix, Kalix, Övertorneå, Haparanda, Vindeln, Norsjö, Malå, Storuman, Sorsele, Dorotea, Vilhelmina, Åsele och Lycksele.

Källor: Bearbetning av data från Malmfältsdelegationen, Länsarbetsnamnden i Norrbotten och Lansplaneringens Databas.

I samband med diskussionen om den första hypotesen presenterades en indelning av de övertaliga i tre kategorier. Enligt de ekonometriska skattningarna har Malmfältsdelegationen inte påverkat sannolikheten att en person i åtgärds-kategorin lämnar denna och övergår till kategorin förvärsarbetande.

Att Malmfältsdelegationen inte har påverkat sannolikheten att lämna åtgärds-kategorin innebär att åtgärds-kategorins storlek inte har påverkats. Däremot kan delegationens åtgärder ha medfört att de övertaliga har fördelats på utbildning, beredskapsarbeten och öppen arbetslöshet på ett annat sätt än om den ordinarie förmedlingsorganisationen hade byggts ut.

Tabell 4 visar hur gruppen övertaliga fördelade sig mellan öppen arbetslöshet, beredskapsarbete och utbildning. Av tabellen framgår också hur de arbetslösa i några andra regioner fördelade sig mellan samma alternativ. De övertaliga har i högre utsträckning än andra arbetslösa genomgått utbildning, medan färre har haft ett beredskapsarbete. Det är också färre bland de övertaliga som endast har varit arbetssökande. Malmfältsdelegationen har med andra ord omfördelat de ar-

betslösa från att vara arbetssökande eller i beredskapsarbete till olika utbildningar.

Hypotes 4: Malmfältsdelegationen har, genom inriktning på de beredskapsarbeten/särskilda projekt som genomfördes, påverkat sysselsättning och produktion.

Det kan ha uppkommit indirekta effekter genom åtgärdernas utformning. Av det skälet har en närmare undersökning genomförts av delegationens beredskapsarbeten och särskilda projekt.

Målet har varit att kartlägga skillnader mellan inriktningen av de faktiska projekten och de beredskapsarbeten, som skulle ha genomförts i alternativfallet. Den första fasen av analysen har varit att närmare specificera jämförelsealternativet, dvs de projekt som skulle ha genomförts om Malmfältsdelegationen inte hade etablerats. Den andra fasen har inneburit en kvantifiering av skillnaderna i kostnader, statsbidrag och sysselsättning.

Vissa av de genomförda projekten har varit traditionella beredskapsarbeten medan andra varit sådana att de normalt inte

skulle kunna ha genomförts som sysselsättningsskapande åtgärd. Med traditionella beredskapsarbeten avses sådana projekt vars ändamål, kostnader, statsbidrag och sysselsättning för anvisade överensstämmer med övriga beredskapsarbeten i Norrbotten. Vi har utgått från att dessa projekt skulle ha genomförts även i alternativfallet.

Det faktiska förloppet har, trots lägre sysselsättning, medfört högre kostnader och statsbidrag än alternativfallet. Detta är en återspeglning av delegationens möjligheter att satsa på projekt, som syftat mer till en positiv näringslivsutveckling än till temporär sysselsättning. Vidare har de faktiska projekten varit mer inriktade på produktion av privata varor än vad traditionella beredskapsarbeten är.

De samhällsekonomiska effekterna av delegationens projekt är svårbedömda. Även om dessa inte har givit en omfattande temporär sysselsättning har de på andra sätt inneburit ett expansivt inslag i Malmfältens ekonomi. Även alternativfallets traditionella beredskapsarbeten skulle ha gett expansiva effekter, men vår mening är att de faktiska projekten har gett större positiva indirekta effekter. Å andra sidan har detta krävt större direkta reala resursinsatser.

Slutsatser

Vår bedömning är att Malmfältsdelegationens resultat på kort sikt överensstämmer med de resultat som skulle ha uppnåtts om den normala arbetsmarknadspolitiken hade utökats i proportion till antalet övertaliga. Malmfältsdelegationen har inte ökat de övertaligas möjligheter att finna ett arbete på kort sikt. Delegationen har inte heller påverkat vakanstiderna i Norrbotten. Vår bedömning understryks av privatekonomiska kalkyler för de övertaliga. De övertaligas inkomster under tvåårs-perioden skiljer sig inte från de inkomster de skulle ha haft om den ordina-

rie arbetsmarknadspolitiken hade utökats.

Den mest slående skillnaden är att Malmfältsdelegationen har satsat på utbildning i betydligt högre utsträckning än normalt. Det är troligt att detta ger resultat på längre sikt, men det är ju ännu inte möjligt att undersöka dessa effekter. Detta problem berör också bedömningen av om projekten utöver temporär sysselsättning även har lett till fasta anställningar. Några projekt torde kunna ge fasta arbeten. En annan skillnad är att projektverksamheten har varit mer inriktad mot produktion av privata varor än normala beredskapsarbeten. Projekten har också varit dyrare.

Avgörande för om Malmfältsdelegationen på längre sikt kommer att ge bättre resultat än en utökning av de normala arbetsmarknadspolitiska insatserna är dels vilka arbeten de utbildade får, dels i vilken utsträckning delegationens projekt leder till fasta arbeten.

Våra slutsatser innebär att Malmfältsdelegationen inte uppvisat resultat som på något väsentligt sätt skiljer sig från de resultat som den ordinarie förmedlingsorganisationen skulle ha uppnått med motsvarande medel. Detta innebär inte att delegationens arbetsmarknadspolitiska åtgärder har saknat effekter. Jämfört med en situation utan några tillskott till arbetsmarknadspolitiken ger naturligtvis ytterligare 300 miljoner kr möjlighet till mer omfattande arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Malmfältsdelegationens tillkomst innebär, i detta perspektiv, att övriga arbetssökande i Malmfälten slapp konkurrens om ordinarie beredskapsarbeten och utbildningar från de övertaliga.

Vid halvårsskiftet 1985 hade 900 av de övertaliga nya arbeten. Hur många skulle det ha varit utan de extra medlen? Vår bedömning är att minst 700 skulle ha varit i arbete. Ca 200 personer har återanställts, lika många har flyttat till nya arbeten. Dessa arbetstillfällen har inte varit beroende av extra medel. Av de återstå-

ende arbetstillfällena kan ca 200 förknippas med direkta åtgärder från delegationen. Det är svårt att avgöra hur många av dessa som skulle ha tillkommit även utan stöd.

Ett problem vid denna utvärdering är att målen för den särskilda organisationen har varit oklara och i konflikt med varandra. Om målet var att undvika oro på arbetsmarknaden i Malmfälten har åtgärderna varit lyckade. Om målet var att kompensera de övertaliga för att de miste sina arbeten kan många åtgärder, som har syftat till att påverka näringslivsutvecklingen i Malmfälten, ifrågasättas. Delegationen har verkat i en situation där både de övertaligas och Malmfältens framtid skulle gynnas. Vissa satsningar för att utveckla Malmfälten har troligen haft liten effekt för de övertaliga.

Vid framtida "brandkårsutryckningar" i regioner med akuta sysselsättningsproblem är det viktigt att i förväg ställa upp realistiska och klara mål. Med realism menar vi att man inte kan förvänta sig att alla som sägs upp vid en större personalminskning skall finna ett nytt arbete på samma ort. En större personalminskning i en region med stagnerande näringsliv kommer i regel att åtföljas av en ökad utflyttning. En viktig insats bör därför vara att underlätta omställningen för de som flyttar. Här skulle en väl tilltagen flytt-

ningsersättning, som inte endast kompenserar för direkta kostnader i samband med flyttning, vara ett väsentligt inslag.

Sannolikt är utbildning ofta en mycket god sysselsättningsskapande åtgärd. Utbildning underlättar omflyttning men är samtidigt också viktig för utvecklingen av det lokala näringslivet.

Vid större personalminskningar är det rimligt att tillföra den drabbade regionen extra medel för att utveckla regionens näringsliv. Samtidigt måste industri- och arbetsmarknadspolitikens syfte vara att, oavsett om det sker drastiska minskningar av antalet arbetstillfällen i en region eller ej, medverka till att långsiktigt lönsamma fasta arbeten kommer till stånd. Om en temporär organisation under en kort period lyckas finna många projekt som leder till sådana arbeten är detta snarast ett tecken på att den tidigare industri- och arbetsmarknadspolitiken har varit passiv.

Referenser

- Ahlqvist, B & Engqvist, L, [1984], *Samtal med Feldt*. Tiden, Stockholm.
- Engstrom, L & Ohlsson, H, [1985], "Utvärdering av Malmfaltsdelegationen". *Umeå Economic Studies*, No 161.
- Malmfaltsdelegationen, [1985], *Slutrapport*. Stencil.
- Ramström, D & Pihlgren, G, [1985], *Arbetsmarknad i norr - en utvärdering av verksamheten vid den särskilda förmedlingen i Malmfälten*. Bohlin & Stromberg Foretagskonsult, Stockholm.